

ks. Rafał Dappa

 <https://orcid.org/0000-0002-1599-6352>

Uniwersytet Śląski w Katowicach

 <https://ror.org/0104rcc94>

 <https://doi.org/10.15633/9788383700755.06>

Dowodzenie i analiza dowodów w kościelnych postępowaniach karnych

Zdobywanie i interpretowanie środków dowodowych to jeden z najistotniejszych oraz najbardziej wymagających i czasochłonnych etapów postępowania procesowego. Wymaga sporej uwagi i intuicji, gdyż sprawy różnią się między sobą i nie zawsze sprawdzają się te same schematy postępowania. W niektórych przypadkach do wyjaśnienia wszystkich okoliczności wystarczy zeznania stron oraz świadków poparte innymi, prostymi do zdobycia dokumentami, a czasem trzeba sięgać po rzadziej wykorzystywane środki dowodowe. Ponadto, z jednej strony trzeba się mierzyć z presją czasu wynikającą z przedłużających się procedur oraz oczekiwania wszystkich zainteresowanych na jak najszybsze rozstrzygnięcie, z drugiej zaś nie można zrezygnować z rzetelności prowadzącej do możliwie jak najbardziej dogłębnego wyjaśnienia wszystkich okoliczności.

Zgodnie z przepisami prawa procesowego sędzia nie powinien przystępować do zbierania dowodów przed związaniem sporu¹, faktycznie jednak – szczególnie w postępowaniach karnych – materiał dowodowy gromadzony jest już od zgłoszenia sprawy, poprzez dochodzenie wyjaśniające aż do zakończenia właściwej instrukcji dowodowej. Należy zauważyć ponadto, że w praktyce nawet samo dochodzenie wyjaśniające różnie bywa interpretowane. Osoba wyznaczona do jego przeprowadzenia może skupić się jedynie na uwiarygodnieniu doniesienia, pozostawiając właściwy ciężar dowodowy na etap procesowy, zdarza się jednak, że już na tym etapie przeprowadza się skrupulatną i dokładną kwerendę dowodów. Rozstrzygnięcie właściwości jednej lub drugiej praktyki wykracza oczywiście poza temat niniejszego opracowania, warto jednak podkreślić w tym miejscu, że zarówno treść samego zgłoszenia o możliwości popełnienia przestępstwa wraz z ewentualnymi załącznikami, jak i elementy zebrane zgodnie z kan. 1717 KPK zostają faktycznie włączone do materiału dowodowego sprawy².

Mając powyższe na uwadze, po wyjaśnieniu samego pojęcia, w opracowaniu tym zostanie przedstawiony wachlarz środków dowodowych wykorzystywanych w kościelnych postępowaniach karnych, wraz ze wskazaniem możliwych sposobów ich wykorzystania oraz analizy.

---

1 Por. *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus. Kodeks prawa kanonicznego. Przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań 2022*, kan. 1529.

2 Por. Dykasteria Nauki Wiary, *Vademecum dotyczące wybranych kwestii proceduralnych w zakresie postępowania w przypadkach nadużyć seksualnych popełnianych przez duchownych wobec małoletnich*, wer. 2.0, 05.06.2022, s. 106–107, https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/ddf/rc_ddf_doc_20220605_vademecum-casi-abuso-2.0_pl.html (dostęp: 19.08.2023).

1. Analiza pojęcia

Pojęcie „dowód” ani na gruncie prawa kościelnego, ani cywilnego nie jest jednoznaczne. *Leksykon prawa kanonicznego* definiuje dowód jako „uzasadnienie jakiejś tezy oparte na faktach mające na celu przekonanie o słuszności rozumowania. W procesie kanonicznym środek mający na celu przekonanie sędziego co do prawdziwości tez określonych w zawiązaniu sporu”³. Z tego opisu można wyłuskać dwa odrębne określenia analizowanego pojęcia: czynność rozumową mającą na celu wykazanie prawdziwości stawianych twierdzeń oraz środek dowodowy. Aleksandra Brzemia-Bonarek, wyjaśniając wieloznaczność tego pojęcia, wskazała na czynność zmierzającą do wykazania prawdziwości tego twierdzenia, wynik tego postępowania oraz środek dowodowy⁴. Zgodnie zaś z obszernym opracowaniem naukowym pod redakcją Jerzego Skorupki dowodem może być:

- czynność rozumowania, czyli proces myślowy nazywany również dowodem przedmiotowym;
- sądowe postępowanie dowodowe nazywane dowodem podmiotowym;
- rezultat postępowania dowodowego;
- środek dowodowy⁵.

To jedynie nieliczne z wielu stanowisk w tej kwestii. Wielość znaczeń terminu „dowód” umożliwia z jednej strony bardzo szerokie spojrzenie na opracowywany temat, z drugiej zaś utrudnia jego precyzyjne ujęcie, co wydaje się priorytetowym zadaniem. W związku

3 G. Leszczyński, *Dowód*, [w:] *Leksykon prawa kanonicznego*, red. M. Sitarz, Lublin 2019, s. 594.

4 Por. A. Brzemia-Bonarek, *Dopuszczalność dowodów zdobytych w sposób niegodziwy w kanonicznym procesie o stwierdzenie nieważności małżeństwa*, Katowice 2007, s. 33–34.

5 Por. J. Skorupka, *Podstawowe znaczenia pojęcia dowodu*, [w:] *System prawa karnego procesowego*, t. 8: *Dowody*, cz. 1, red. J. Skorupka, Warszawa 2019, s. 170.

z tym na potrzeby niniejszego opracowania słowem „dowód” określane będą jedynie środki dowodowe, czyli „wszelkiego rodzaju źródła informacji, dzięki którym wykaże się istnienie bądź nieistnienie oznaczonych faktów, a tym samym umożliwi się sędziemu osąd co do prawdziwości twierdzeń strony procesowej”⁶. Słuszność takiego założenia uzasadnić można opracowaniami innych autorów, wśród których na szczególną uwagę zasługują Carlos Coral Salvador, Valesio De Paolis i Gianfranco Ghirlanda, którzy w zwięzłym, ale bardzo cenionym leksykonie prawa kanonicznego redukują definicję dowodu procesowego do środka dowodowego⁷. Tak rozumiane dowody stanowią ostatecznie dla sędziego zbiór argumentów potrzebnych do osiągnięcia pewności moralnej, koniecznej do wydania rozstrzygnięcia w sprawie.

Prawodawca kościelny umożliwia przedstawianie dowodów jakiegokolwiek rodzaju⁸. Oznacza to, że prócz środków dowodowych wymienionych wprost w kodeksie prawa kanonicznego mogą być przedstawione również inne. Ogólnie rozróżniamy dowody:

- (a) kodeksowe i pozakodeksowe. Kodeks prawa kanonicznego w kan. 1530–1586 wymienia sześć środków dowodowych: oświadczenia stron, dowód z dokumentów, zeznania świadków, ekspertyzy biegłych, oględziny sądowe i domniemanie. Pozostałe środki dowodowe nazywane są pozakodeksowymi;
- (b) istniejące przed procesem i wytworzone podczas procesu. Do tych pierwszych zaliczają się przede wszystkim dokumenty, do tych drugich – protokoły zeznań, ekspertyzy biegłych;
- (c) dopuszczone przez sędziego i niedopuszczone przez sędziego. To sędzia kieruje instrukcją dowodową i każdy zgłoszony

6 A. Brzemia-Bonarek, *Dopuszczalność dowodów*, dz. cyt., s. 34.

7 Por. E. Olivares, *Prove processuali*, [w:] *Nuovo dizionario di diritto canonico*, red. C. C. Salvados, V. De Paolis, G. Ghirlanda, Milano 19962, s. 883.

8 kan. 1527, § 1 KPK: „Mogą być przytoczone dowody jakiegokolwiek rodzaju, które wydają się pożyteczne dla rozpoznania sprawy i są godziwe”.

- środek dowodowy, by mógł mieć znaczenie w sprawie, powinien być dopuszczony przez sędziego.
- (d) bezpośrednio i pośrednio. Te pierwsze wprost udowadniają fakty mające w procesie znaczenie prawne. Te drugie nie dotyczą co prawda wprost faktów, które mają zostać udowodnione, ale są z nimi związane. Na ich podstawie sędzia wnioskuje o prawdziwości faktów mających znaczenie do rozstrzygnięcia sprawy;
  - (e) osobowe i rzeczowe. Dowód jest osobowy, gdy pochodzi od osoby, to zeznania stron, świadków i biegłych. Pozostałe dowody są rzeczowe;
  - (f) pierwotne i pochodne. Te pierwsze nazywane są również „z pierwszej ręki”, pochodzą od autora argumentów, to np. zeznanie naocznego świadka. Dowody pochodne są wtórnym źródłem argumentów procesowych, to np. zeznanie świadka, który o sprawie dowiedział się od innej osoby;
  - (g) główne i przeciwne. Główne środki dowodowe to takie, które mają przekonać sędziego o prawdziwości powództwa. Przeciwnie, zwane też przeciwdowodami, to środki zmierzające do obalenia dowodu głównego, a w konsekwencji do obalenia żądania strony powodowej;
  - (h) wystarczające i niewystarczające. Środek dowodowy wystarczający dostarcza dowodu pełnego, np. urzędowy dokument stwierdzający wprost o badanym fakcie. Środek dowodowy niewystarczający, np. zeznanie jednego, mało wiarygodnego świadka, uprawdopodobnia fakt wątpliwy. Aby mógł wpłynąć na rozstrzygnięcie sprawy, musi zostać uzupełniony innymi dowodami⁹.

Zgodnie z zasadą prawa rzymskiego ciężar dowodzenia spoczywa oczywiście na tym, kto coś twierdzi; bądź to na stronie procesowej,

---

⁹ Por. R. Sztuchmiller, *Proces sporny*, [w:] *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, red. J. J. Krukowski, t. 7, Poznań 2007, s. 178–179.

bądź na promotorze sprawiedliwości, jeśli występuje w sprawie¹⁰. Pewną trudnością w dosłownej aplikacji tej normy prawnej w administracyjnych procesach karnych przeprowadzanych na zlecenia Dykasterii Nauki Wiary zgodnie z normami *De gravioribus delictis* stanowi niejasny status prawny osoby skrzywdzonej. Nie jest ona bowiem stroną w procesie, występuje w nim w charakterze świadka. Stroną nie jest również osoba zgłaszająca możliwość popełnienia przestępstwa, choć ta, przynajmniej na początkowym etapie postępowania, przedstawia dowody w sprawie. W procedurze karno-administracyjnej nie przewiduje się również udziału promotora sprawiedliwości. Jediną stroną jest więc oskarżony, któremu zazwyczaj nie zależy na udowodnieniu winy. W administracyjnych procesach karnych to delegat biskupa lub sam ordynariusz, jeśli osobiście prowadzi sprawę, zarządza zbieranie środków dowodowych. Za to na etapie dochodzenia wstępnego za gromadzenie potrzebnych dowodów odpowiedzialny jest prowadzący to dochodzenie. Praktyka ta została potwierdzona przez dokumenty wydane przez Stolicę Apostolską¹¹.

2. Kryteria oceny

Prawodawca, dopuszczając wiele środków dowodowych, określa jednocześnie, że powinny one być pożyteczne dla rozpoznania sprawy oraz godziwe¹². Użyteczność oraz godziwość to zatem pierwsze dwa kryteria oceny środków dowodowych. Prócz nich literatura przedmiotu wymienia jeszcze inne: kryterium legalności, domniemania mocy dowodowej, formalności, wzmacniające wiarygodność¹³.

¹⁰ Por. kan. 1526, § 1 KPK.

¹¹ Por. *Vademecum...* wer. 2.0, s. 106–108.

¹² Por. kan. 1527, § 1 KPK.

¹³ Por. W. Witkowski, *Kryteria oceny dowodów w procesach o nieważność małżeństwa*, „Kościół i Prawo” 3(16) (2014) nr 1, s. 87–107.

Kryterium użyteczności

„Mogą być przytoczone dowody jakiegokolwiek rodzaju, które wydają się pożyteczne dla rozpatrzenia sprawy...”¹⁴. Użyteczność to pierwsze kryterium oceny środków dowodowych, jedno z bardziej istotnych. Czy dany dowód będzie przydatny do wyjaśnienia sprawy? To pytanie, które musi postawić sobie sędzia prowadzący sprawę. Ma on bowiem prawo ograniczyć zbyt dużą liczbę środków dowodowych, szczególnie gdy w jego opinii nie spełniają one kryterium użyteczności¹⁵. Korzystniej dla wyjaśnienia sprawy jest bowiem mieć mniej dobrych dowodów niż więcej mało użytecznych. Dopuszczając kolejne środki dowodowe, warto więc rozważyć w tym, czy pochodzą one z okresu podejrzanego, czy niepodjeznanego; czy mamy do czynienia z dowodem „z pierwszej ręki”, czy wręcz przeciwnie; czy przedłożony dokument ma cechy formalne itp.

Kryterium godziwości

Drugie z ważnych kryteriów interpretacyjnych, wprost wymienionych przez kodeks prawa kanonicznego, to kryterium godziwości. Nie jest ono jednak proste w interpretacji. Prawodawca nie precyzuje szczegółowo, jak należy rozumieć godziwość środków dowodowych. Ks. prof. Remigiusz Sobański tę kategorię łączy ściśle ze sposobem uzyskania dowodów. Rozważa jednocześnie dylemat sędziego kościelnego, który z jednej strony dąży do wyjaśniania sprawy, a z drugiej nie powinien korzystać z dowodów zdobytych w sposób niegodziwy, nawet jeśli są kluczowe dla sprawy¹⁶. Stanowisko kanonistów w tej kwestii nie jest

¹⁴ Por. kan. 1527, § 1 KPK.

¹⁵ Por. kan. 1553 KPK.

¹⁶ Por. R. Sobański, *Czy dokumenty prywatne zdobyte w sposób niegodziwy są dopuszczalne jako dowody w kanonicznym procesie o nieważność małżeństwa*, „Ius Matrimoniale” 8 (2003), s. 137.

jednoznaczne¹⁷, co więcej, nawet z dokumentów Stolicy Apostolskiej wyłaniają się różnice w tej kwestii.

Niegodziwość środków dowodowych wyróżnia się *quoad substantiam* (dowód niegodziwy sam w sobie, np. anonim), *quoad modum* (dowód niegodziwie zdobyty, np. wykradziony pamiętnik) oraz *quoad finem* (cel przedstawionego dowodu jest skierowany na działanie niegodziwe, np. biling rozmów telefonicznych wraz z adresami rozmówców)¹⁸. Z jednej strony instrukcja procesowa *Dignitas connubii* stanowi, że ani dowody niegodziwe same w sobie, ani zdobyte w sposób niegodziwy nie mogą być przedstawione w procesie¹⁹. Instrukcja ta dotyczy co prawda procesów o stwierdzenie nieważności małżeństwa, stanowi jednak ważną wykładnię ogólnego przepisu prawa kościelnego na temat dowodów. Z drugiej zaś strony *Vademecum... ver. 2.0* Dykasterii Nauki Wiary w przypadku najcięższych przestępstw zakazuje ignorować anonimy jako źródło doniesienia. „Anonimowość osoby składającej zawiadomienie – czytamy w dokumencie Stolicy Apostolskiej – nie może sprawiać, że taka wiadomość zostanie automatycznie uznana za fałszywą, zwłaszcza gdy towarzyszy jej dokumentacja potwierdzająca prawdopodobieństwo popełnienia przestępstwa. Jednakże z łatwo zrozumiałych względów należy zachować wielką ostrożność przy uwzględnianiu tego rodzaju wiadomości i w żadnym razie do takiej praktyki nie zachęcać”²⁰. Ponadto normy *de gravioribus delictis* wyraźnie nakazują ordynariuszowi wszczęcie dochodzenia wyjaśniającego, a później powiadomienie Dykasterii Nauki Wiary za każdym razem, gdy otrzyma on przynajmniej prawdopodobną wiadomość o najcięższym

17 Bardziej szczegółowo różne opinie w tej sprawie przedstawia pani Aleksandra Brzemia-Bonarek w pozycji poświęconej godziwości środków dowodowych, por. A. Brzemia-Bonarek, *Dopuszczalność dowodów*, s. 53–86.

18 Por. A. Brzemia-Bonarek, *Dopuszczalność dowodów*, dz. cyt., s. 54.

19 Por. *Instructio servanda a tribunalibus dioecesanis et interdioecesanis in pertractandis causis nullitatis matrimonii Dignitas connubii*, Città del Vaticano 2005, art. 157.

20 *Vademecum... ver. 2.0*, s. 11.

przestępstwie²¹. Nie ma tam mowy o godziwości, a przecież zarówno informacja o przestępstwie, jak i dokumentacja z dochodzenia wstępnego stanowią później dowód w sprawie karnej.

Kryterium godziwości środków dowodowych nie jest więc jednoznaczne, a rozstrzygnięcie dylematu moralnego, co zrobić z kluczowym dla wyjaśnienia sprawy, lecz niegodziwym dowodem, nie należy do prostych. Wspominany już ks. prof. Sobański w przypadku procesów o stwierdzenie nieważności małżeństwa zaproponował, by sędzia, który otrzyma ważny, ale niegodziwie zdobyty dowód, próbował uzyskać zgodę drugiej strony na jego wykorzystanie i w ten sposób, już jako godziwie zdobyty, włączył go do pozostałych środków dowodowych²². Nie zawsze jest to jednak możliwe. Kanonista dopuszcza jednak także inne rozwiązanie: sędzia „winien przeto – czytamy w artykule ks. prof. Sobańskiego – w pierwszym kroku argumentacji ocenić, czy wspomniane dowody rzeczywiście są niezbędne do wyświetlenia prawdy, a nie tylko przydatne. Gdyby pozostałe dowody były wystarczające, nie ma powodu dopuszczania dowodów niegodziwie zdobytych, ich odrzucenie nie spowoduje negatywnych skutków dla prawdy. Gdyby jednak dowody te oceniał jako niezbędne dla wyświetlenia prawdy, musi zdawać sobie sprawę, że w razie ich odrzucenia nie da się zminimalizować złych skutków dla prawdy, orzeczenie byłoby niezgodne z nią. Wypada więc sędziemu dopuścić owe dowody i usiłować minimalizować zło stąd ewidentnie wynikające. Sędzia nie usprawiedliwia sposobu zdobycia dowodów, lecz uzasadnia własną decyzję, zwracając uwagę, że to nie on wykreował dowód, lecz postanowił o dopuszczeniu wtedy, gdy go «fizycznie» przedstawiono”²³.

21 Por. Congregatio pro Doctrina Fidei, *Normae de gravioribus delictis*, 21.05.2010, „Acta Apostolicae Sedis” 102 (2010), art. 10.

22 Por. R. Sobański, *Czy dokumenty prywatne*, dz. cyt., s. 137–138, 141.

23 R. Sobański, *Czy dokumenty prywatne*, dz. cyt., s. 142.

Przedłożone argumenty podlegają ostatecznie ocenie sędziego kościelnego. To on również będzie musiał podjąć decyzję i wziąć za nią odpowiedzialność.

Kryterium legalności

Kryterium legalności jest bardzo podobne do kryterium godziwości, a czasem jest wręcz z nim utożsamiane. Warto je jednak wyróżnić jako oddzielną kategorię, gdyż dotyczy przede wszystkim zakazów dowodowych oraz prawnego-karnej ochrony środków dowodowych²⁴. O ile w przypadku godziwości doktryna dopuszcza pewne odstępstwa, o tyle w przypadku legalności należy ściśle trzymać się norm prawnych. Zgodnie z nimi „nie wolno dopuszczać do składania zeznań osób małoletnich poniżej czternastego roku życia i upośledzonych umysłowo; mogą być jednak przesłuchiwać na mocy dekretu sędziego, w którym uzasadni się, że jest to potrzebne”²⁵. Na temat przesłuchań osób małoletnich w szczególności będzie jeszcze mowa w dalszej części niniejszego przedłożenia. Prawodawca całkowicie zabrania również przesłuchiwanie w charakterze świadka osób występujących w imieniu stron w procesie oraz tych, którzy pomagali im przy sprawie – sędziego i jego asystentów, adwokata oraz kapłanów, w odniesieniu do wszystkiego, co poznali podczas sakramentalnej spowiedzi, nawet w sytuacji, gdyby penitent prosił o ujawnienie tego²⁶. Warto podkreślić, że tajemnica spowiedzi jest nienaruszalna, a jej zachowanie respektowane jest także na gruncie prawa państwowego. Ponadto z obowiązku udzielania odpowiedzi zwolnieni są również: „duchowni, w odniesieniu do tego, co zostało im ujawnione z racji sprawowania świętej posługi; urzędnicy świeccy, lekarze, położne, adwokaci, notariusze i inni zobowiązani do zachowania tajemnicy urzędowej, chociażby z racji udzielania

24 Por. W. Witkowski, *Kryteria oceny dowodów*, dz. cyt., s. 91–92.

25 Por. kan. 1550, § 1 KPK.

26 Por. kan. 1550, § 2 KPK.

porady, w zakresie spraw objętych tą tajemnicą; ci, którzy obawiają się, że z powodu ich zeznań, może ich samych albo współmałżonka, albo bliskich krewnych lub powinowatych dotknąć zniesławienie, niebezpieczne szykany albo inne poważne zło”²⁷.

Kryterium legalności odnosi się również do ochrony prawno-karnej przedstawianych w sprawie dokumentów, stanowiących za każdym razem ważny środek dowodowy. Temat ten zostanie rozwinięty w części poświęconej poszczególnym dowodom, w tym miejscu należy jedynie wspomnieć, że dokumenty przedstawiane jako dowody w sprawie powinny być autentyczne i spełniać wszystkie wymogi formalne. Przedłożenie sędziemu dokumentu podrobionego, przerobionego lub poświadczającego nieprawdę może wpłynąć na wadliwość jego orzeczenia²⁸.

Kryterium domniemania mocy dowodowej

Kolejne kryterium poddane analizie odwołuje się do starej, mającej swoje korzenie jeszcze w prawie rzymskim zasady swobodnej lub ustawowej oceny środków dowodowych. Ta pierwsza nazywana jest inaczej materialną, ta druga – formalną. Według materialnej (swobodnej) zasady sędzia ocenia wartość poszczególnych dowodów zgodnie z własnym przekonaniem. Według zasady formalnej (ustawowej) – zgodnie z treścią ustawy. Kodeks prawa kanonicznego preferuje zasadę swobodnej oceny środków dowodowych, stwierdzając, że właśnie na tej drodze lepiej dojść do prawdy obiektywnej²⁹. Zasada swobodnej oceny dowodów nie jest jednak w prawie kościelnym bezwzględnie obowiązująca, w kodeksie prawa kanonicznego znajdziemy bowiem normy prawne wskazujące na konieczność zastosowania ustawowej (formalnej) zasady oceny środków dowodowych. Dotyczy to przede wszystkim dokumentów. Zgodnie z normą

27 Por. kan. 1548, § 2 KPK.

28 Por. W. Witkowski, *Kryteria oceny dowodów*, dz. cyt., s. 93–96.

29 Por. W. Witkowski, *Kryteria oceny dowodów*, dz. cyt., s. 96.

kan. 1541 KPK dokumenty publiczne, jeśli nie wykaże się czegoś przeciwnego, mają moc dowodu pełnego³⁰. Warto w tym miejscu podkreślić również, że prawodawca, stanowiąc przepisy z zakresu natury i mocy dowodowej dokumentów, wspomina nie tylko o publicznych dokumentach kościelnych, lecz także o publicznych dokumentach świeckich³¹. W kontekście analizowanego tematu jest to o tyle ważne, że w kanonicznych procesach karnych często korzysta się z dokumentów przejętych z procedury cywilnej. Formalnej zasadzie oceny środków dowodowych podlegają również niektóre dokumenty prywatne oraz niektóre zeznania. „Dokument prywatny – czytamy w kan. 1542 KPK – czy to uznany przez stronę, czy dopuszczony przez sędziego, ma taką moc dowodową względem autora lub tego, kto go podpisał, i ich następców procesowych, jak przyznanie pozasądowe”. Ponadto zeznaniu świadka kwalifikowanego (np. notariusza w stosunku do czynności, które wykonał) można przyznać pełną moc dowodową³².

Kryterium formalności

Najprościej rzecz ujmując – kryterium formalności dotyczy wymogów formalnych zgłaszanych środków dowodowych. Dowody nie spełniające tych wymogów nie będą mogły być brane pod uwagę. Formalności te dotyczą przede wszystkim terminów oraz samej treści. Co do tych pierwszych, to zgodnie z normą kan. 1516 KPK sędzia, po zawiązaniu sporu, powinien wyznaczyć stronom odpowiedni termin do zgłaszania dowodów. Co się zaś tyczy samej treści, to kryterium to najbardziej przydatne jest przy weryfikacji dokumentów. „Dokumenty nie mają w procesie mocy dowodowej, jeżeli nie

30 Por. kan. 1541 KPK: „Jeżeli nie wykaże się czegoś innego przeciwnymi i oczywistymi argumentami, publiczne dokumenty mają moc dowodową we wszystkim, co się w nich stwierdza wprost i zasadniczo”; por. *Kodeks prawa kanonicznego. Komentarz*, red. P. Majer, Warszawa 20232, s. 949.

31 Por. kan. 1540, § 2 KPK.

32 Por. kan. 1573 KPK.

są oryginalne albo przedłożone w uwierzytelnionym odpisie i złożone w kancelarii sądu, by mogły być zbadane przez sędziego i stronę przeciwną”³³. Kryterium formalne dotyczy również integralności i nienaruszalności dokumentów. Ponadto dokumenty, by mogły stanowić dowód w sprawie, muszą zawierać oczywiście wszystkie elementy formalne (podpis, pieczęć itp.)³⁴. W tym kontekście nowym wyzwaniem stojącym przed sędzią jest weryfikacja autentyczności dokumentów przesyłanych drogą elektroniczną. Należy pamiętać, że w razie konieczności sędzia może zawsze wystąpić o opinię biegłego, np. z dziedziny informatyki.

Kryterium wzmacniające wiarygodność

Zdobywając, a później analizując poszczególne dowody, sędzia może posłużyć się środkami wzmacniającymi wiarygodność, przede wszystkim zaś przysięgą prawdomówności oraz świadectwem kwalifikacyjnym. Zgodnie z generalną zasadą „przed przesłuchaniami sędzia powinien stronom i ich świadkom przypomnieć, że mają poważny obowiązek mówić całą i samą prawdę. Przysięga ma być złożona zgodnie z wymogami prawa kanonicznego, według których jest to wezwanie imienia Bożego na świadka prawdy (kan. 1199). Wezwania tego można dokonać w różny sposób: bądź tylko słowami [...], bądź znakami [...], bądź też słowami i znakami”³⁵. W tym miejscu należy jednak z całą stanowczością przypomnieć, że w postępowaniach dotyczących nadużyć seksualnych wobec małoletnich „ani osobie zgłaszającej zdarzenie, ani osobie, która twierdzi, że jest pokrzywdzona, ani świadkom nie wolno narzucać żadnego obowiązku milczenia odnośnie do faktów”³⁶. Należy również pamiętać, że zgodnie z kan. 1728, § 2 KPK oskarżony nie musi przyznać się

33 Por. kan. 1544 KPK.

34 Por. W. Witkowski, *Kryteria oceny dowodów*, dz. cyt., s. 100–101.

35 W. Witkowski, *Kryteria oceny dowodów*, dz. cyt., s. 102.

36 *Vademecum... wer. 2.0*, s. 30.

do popełnienia przestępstwa i nie wolno żądać od niego przysięgi *de veritate dicenda*³⁷.

Jeżeli w danym przypadku zaistnieje taka konieczność, sędzia powinien ocenić wiarygodność osób występujących w procesie. Może to uczynić, korzystając np. ze świadectw kwalifikacyjnych. Powinien również w tym celu zwrócić uwagę, czy dany świadek ma współświadców swojego zeznania lub czy jest ono potwierdzone innymi środkami dowodowymi³⁸.

3. Poszczególne środki dowodowe

Po zaprezentowaniu ogólnych kryteriów oceny środków dowodowych zostaną przedstawione poszczególne dowody wraz z uwagami dotyczącymi ich analizy. W poszczególnych punktach nie będzie jednak chodziło o powtórzenie treści kodeksu prawa kanonicznego, a raczej o zwrócenie uwagi na praktyczne kwestie związane z poszczególnymi dowodami w kościelnych postępowaniach karnych.

Informacja o przestępstwie i pierwsza reakcja podejrzanego

Pierwsza informacja o przestępstwie oraz reakcja podejrzanego stanowią co prawda część dochodzenia wyjaśniającego, ale – jak zostało wspomniane – po czasie zostają włączone jako materiał dowodowy do właściwego postępowania karnego i jako takie stanowią ważny dowód w sprawie.

Pierwsza informacja o przestępstwie może dotrzeć do ordynariusza lub jego delegata w różnej formie i od różnych osób. Może to być zgłoszenie ustne lub pisemne, może to być również anonim, którego nie można ignorować w przypadku najcięższych przestępstw *contra sextum cum minore*. Zgłoszenia może dokonać osoba pokrzywdzona,

37 Por. kan. 1728, § 2 KPK: „Oskarżony nie ma obowiązku przyznania się do popełnienia przestępstwa, nie można też żądać od niego przysięgi”; por. także *Vademecum... wer. 2.0*, s. 110.

38 Por. kan. 1572 KPK; por. także *Vademecum... wer. 2.0*, s. 113.

jej krewna lub opiekun prawny lub też osoba trzecia. Jeśli zgłoszenie o przestępstwie nie zostało złożone w formie pisemnej, zgodnie z wytycznymi Konferencji Episkopatu Polski, przyjmujący powinien sporządzić protokół rozmowy podpisany w miarę możliwości przez wszystkich jej uczestników³⁹. Treść zgłoszenia lub protokół przyjęcia powinny zawierać szczegółowe dane osoby skrzywdzonej, domniemanego sprawcy oraz osoby zgłaszającej, a także ogólny opis czynu z podaniem czasu, kiedy miało dojść do jego popełnienia. Jeśli zgłoszenie dotyczyłoby osoby poniżej 15. roku życia, w treści zgłoszenia należy zawrzeć informację dotyczącą zgłoszenia sprawy cywilnym organom ścigania⁴⁰.

Niezwykle ważnym dowodem z praktycznego punktu widzenia jest pierwsza reakcja podejrzanego. Zgodnie z wytycznymi Konferencji Episkopatu Polski już na etapie dochodzenia wstępnego duchowny, o którego chodzi, powinien zostać wezwany i przesłuchany⁴¹. Należy oczywiście pamiętać, że na tym etapie postępowania nie możemy jeszcze mówić o przesłuchaniu *stricto* procesowym, niewątpliwie jednak rozmowa z podejrzanym powinna się odbyć⁴². Z rozmowy tej należy sporządzić protokół, podpisany w miarę

39 Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Wytyczne dotyczące wstępnego dochodzenia kanonicznego w przypadku oskarżeń duchownych o czyny przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu z osobą niepełnoletnią poniżej osiemnastego roku życia*. Aneks nr 2, art. 5, „Akta Konferencji Episkopatu Polski” 2019, nr 31.

40 Por. tamże.

41 Por. *Wytyczne dotyczące wstępnego dochodzenia kanonicznego w przypadku oskarżeń duchownych o czyny przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu...*, Aneks nr 2, art. 6.

42 Odnosnie do przesłuchania podejrzanego na etapie dochodzenia wstępnego należy wziąć pod uwagę normę zawartą w *Vademecum... ver. 2.0*, s. 54: „Jeżeli zapadłaby decyzja o wysłuchaniu osoby, której zgłoszenie dotyczy, to ponieważ jest to etap poprzedzający rozstrzygnięcie sprawy, nie ma obowiązku powoływania dla niej adwokata z urzędu. Jeżeli jednak sam zainteresowany uzna to za stosowne, może korzystać z pomocy wybranego przez siebie obrońcy. Osobie, której zgłoszenie dotyczy, nie wolno nakazywać składania przysięgi (por. *ex analogia* kan. 1728 § 2 KPK i kan. 1471 § 2 kodeksu kanonów Kościołów wschodnich)”.

możliwości przez wszystkich jej uczestników. Ważne, by był to szczegółowy protokół, opisujący nie tylko treść rozmowy, lecz także wszystkie okoliczności. Pierwsza reakcja podejrzanego jest o tyle ważna, że jest spontaniczna. Późniejsze przesłuchania, czy to podczas postępowania kanonicznego, czy ewentualnego cywilnego, następują już po pewnym czasie; po refleksji; gdy opadną już pierwsze emocje. Praktyka pokazuje, że późniejsze zeznania nie zawsze są zgodne z pierwszą reakcją na wiadomość o przestępstwie. Dobrze sporządzony protokół rozmowy, najlepiej podpisany również przez duchownego, stanowi więc ważny dowód w sprawie.

Przesłuchania

W ramach procedury kanonicznej należy wezwać i przesłuchać oskarżonego, osobę skrzywdzoną oraz świadków powołanych zarówno przez sędziego, jak i przez obronę⁴³. Oczywiście z każdego przesłuchania powinien być sporządzony protokół, podpisany przez wszystkie osoby uczestniczące w przesłuchaniu. Szczegółowe normy co do oświadczenia stron znajdują się w kan. 1530–1538 KPK, a co do przesłuchań świadków – w kan. 1558–1571 KPK. Jeśli chodzi o uwagi praktyczne dotyczące przesłuchań, warto zwrócić uwagę na następujące kwestie:

- (a) o terminie przesłuchań należy powiadomić obrońcę oskarżonego, tak by umożliwić mu udział w przesłuchaniu oraz zapewnić możliwość ewentualnego zadawania pytań;
- (b) należy koniecznie pamiętać, że oskarżony nie musi przyznać się do popełnienia przestępstwa i nie wolno żądać od niego przysięgi *de veritate dicenda*⁴⁴;

43 Co do osoby składającej zgłoszenie w *Vademecum...* *wer. 2.0*, s. 114 czytamy: „Ponieważ jest to proces karny, nie ma obowiązku, by osoba składająca doniesienie występować na etapie procesowym. W rzeczywistości bowiem wykonała ona już swoje prawo poprzez to, że przyczyniła się do sformułowania oskarżenia i zgromadzenia dowodów”.

44 Por. kan. 1728, § 2 KPK; *Vademecum...* *wer. 2.0*, s. 110.

- (c) ani osobie zgłaszającej zdarzenie, ani osobie, która twierdzi, że jest pokrzywdzona, ani świadkom nie wolno narzucać żadnego obowiązku milczenia odnośnie do faktów⁴⁵;
- (d) „gdy zgłoszenie dotyczy osoby poniżej 15. roku życia, osoba pokrzywdzona może być przesłuchiwana tylko za zgodą rodziców i w obecności psychologa. Jeżeli zaś zgłoszenie odnosi się do osoby pomiędzy 15. a 18. rokiem życia, osoba pokrzywdzona powinna być przesłuchiwana w obecności psychologa”⁴⁶. W przypadku konieczności przesłuchania małoletniego warto respektować zasadę jednokrotnego przesłuchania, by uchronić dziecko przed ponowną traumą⁴⁷. Jeśli w sprawie toczyło się postępowanie cywilne i jeśli jest to możliwe, warto rozważyć możliwość wykorzystania przesłuchania małoletniego z procedury cywilnej do procedury kanonicznej. To świeckie organy ścigania dysponują lepszymi możliwościami skutecznego, jednokrotnego i bezpiecznego dla dziecka przesłuchania, np. poprzez przesłuchanie w tzw. przyjaznym pokoju⁴⁸. Przejęcie i wykorzystanie w procedurze kanonicznej protokołu przesłuchania małoletniego z procedury cywilnej wzmocni zasadę jednokrotnego przesłuchania, sędziemu kościelnemu dostarczy zaś dobrego, wiarygodnego i profesjonalnie zdobytego środka dowodowego;
- (e) przesłuchania powinny być wiernie spisywane, ze szczególnym uwzględnieniem okoliczności popełnionego czynu. Warto również zrezygnować ze stylistycznego i gramatycznego

45 Por. *Vademecum...* *wer.* 2.0, s. 30.

46 Wytyczne dotyczące wstępnego dochodzenia kanonicznego w przypadku oskarżeń duchownych o czyny przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu..., Aneks nr 2, art. 5.

47 W prawie cywilnym zasada ta została wyrażona w art. 185a kpk.

48 Tzw. przyjazny pokój przesłuchań to miejsce przyjazne, nastawione na potrzeby przesłuchiwanego, takie które zminimalizuje stres związany z rolą świadka bądź uczestnika rozprawy sądowej i ułatwi uzyskanie od dziecka wiarygodnego materiału dowodowego podczas przesłuchania.

- poprawiania zeznań, bo sposób zeznawania może okazać się ważny np. dla biegłego;
- (f) brak odpowiedzi na pytanie również nie jest bez znaczenia. Do sędziego należy ocena i wyciągnięcie wniosku z nieudzielenia odpowiedzi na pytanie⁴⁹;
  - (g) zeznania oskarżonego na etapie analizy materiału dowodowego warto porównać z jego pierwszą reakcją z dochodzenia wstępnego, weryfikując spójność, stałość w twierdzeniach i zgodność;
  - (h) „oskarżonego, który odmówi lub zaniecha stawieniectwa za pierwszym bądź za drugim wezwaniem, należy pouczyć, że proces będzie toczył się dalej pomimo jego nieobecności. Pouczenia takiego można udzielić już w chwili pierwszego wezwania. Jeżeli oskarżony zaniechał lub odmówił stawieniectwa, należy to odnotować w protokole i procedować dalej”⁵⁰;
  - (i) postępowanie kanoniczne nierzadko trwa dość długo. W międzyczasie, jeśli toczy się postępowanie cywilne, osoba skrzywdzona oraz świadkowie przesłuchiwanie są przez świeckie organy ścigania. W konsekwencji zdarza się, że świadkowie, a czasem nawet osoba skrzywdzona, rezygnują ze stawienia się w sądzie kościelnym, gdyż nie chcą już kolejny raz odpowiadać na te same pytania. W takim wypadku cennym dowodem są protokoły przesłuchań z procedury cywilnej.

Dowód z opinii biegłego

W procesach kanonicznych z pomocy biegłych należy skorzystać za każdym razem, ilekroć ich badanie i opinia, oparte na zasadach fachowości i wiedzy, są wymagane przez prawo lub sędziego; do sędziego należy bowiem powoływanie biegłych, może to uczynić także

---

49 Por. 1531, § 2 KPK.

50 *Vademecum... ver. 2.0*, s. 100.

na wnioszek stron⁵¹. W procesach karnych może zaistnieć potrzeba powołania biegłych z różnych dziedzin: seksuologii, psychologii, grafologii, fonoskopii lub informatyki. Ich opinie najczęściej wzmacniają lub uwiarygodniają inne środki dowodowe, same w sobie również mogą stanowić środek dowodowy. Szczególnie ważne mogą się okazać opinie psychologiczno-seksuologiczne, które z jednej strony mogą uwiarygodnić zeznania opisujące czynność przestępczą, a z drugiej pomogą określić ewentualną możliwość przywrócenia oskarżonego, a właściwe już skazanego, do posługi duszpasterskiej w przyszłości. W tym miejscu kolejny raz należy odnieść się do akt sprawy cywilnej. Praktyka pokazuje bowiem, że świeckie organy ścigania bardzo często korzystają z opinii biegłych dla uwiarygodnienia zeznań, szczególnie małoletnich. Dostęp do akt sprawy cywilnej, o ile się oczywiście toczyła, umożliwi wgląd do tych opinii oraz możliwość ich pozyskania. Ponadto przesłuchania małoletnich, w tzw. przyjaznych pokojach, prowadzi w cywilnym wymiarze sprawiedliwości właśnie biegły, nie zaś sędzia lub prokurator.

Wizja lokalna

To jeden z rzadziej stosowanych środków dowodowych w procedurze kanonicznej. Może jednak okazać się przydatny w procesach karnych w sprawach o przestępstwo *contra sextum cum minore*. W dobie popularności elektronicznych środków komunikacji nietrudno sobie wyobrazić, że do popełnienia przestępstwa dochodzi w internecie. W przypadku problemów z ustaleniem sprawcy może się okazać, że jakiś charakterystyczny szczegół związany z miejscem popełnienia przestępstwa został nagrany i np. opublikowany w internecie. Wówczas wizja lokalna będzie adekwatnym środkiem dowodowym, służącym pomocą w identyfikacji miejsca, a pośrednio również podejrzanego. Należy oczywiście pamiętać, że oględziny

51 Por. kan. 1574–1575 KPK, por. także *Vademecum...* *wer.* 2.0, s. 111.

sądowe powinny być zarządzane dekretem sędziego⁵², a po ich zakończeniu należy sporządzić stosowny dokument, czyli protokół⁵³.

Dowód z dokumentów

Dowód z dokumentów to prócz zeznań najczęściej i najchętniej wykorzystywany środek dowodowy. W procesach kanonicznych przedkładane są różnego rodzaju dokumenty – od urzędowych po wydruki SMS-ów lub korespondencji mailowej.

Dokument w szerokim znaczeniu oznacza jakikolwiek przedmiot, czyli rzecz pozwalająca przedstawić sędziemu prawdę historyczną faktu. W takim rozumieniu za dokument mogą być uznane przedmioty, które coś pokazują, np. pamiątki, fotografie, płyty itp. Dokumentem nazywane jest pismo, które może być sprawdzone w trakcie procesu. Co ważne, w porównaniu z zeznaniami dokument jest dowodem bardziej wiernym niż pamięć ludzka⁵⁴. Kodeks prawa kanonicznego wyróżnia publiczne dokumenty kościelne (np. świadectwo chrztu), publiczne dokumenty świeckie (np. wyrok sądu) oraz dokumenty prywatne⁵⁵.

Różnorodność i wielość przedkładanych w sądzie dokumentów sprawia, że przykłady ich wykorzystania można by mnożyć. Praktyka sądowa pokazuje jednak, że w dopuszczaniu poszczególnych dokumentów jako dowodów w sprawie warto wykazać sporo roztropności. Czasem bowiem zbyt duża liczba dokumentów komplikuje jasny osąd sprawy. Jak bowiem zweryfikować autentyczność wydruków treści wiadomości tekstowych? Jak należy ocenić materiał pozyskany bez zgody osoby, której dotyczy, skoro ponadto nie wnosi on nic istotnego do sprawy? Te i inne pytanie powinien zadać sobie sędzia, zanim dopuści jakiś dokument jako dowód w sprawie. Dokonując wstępnej oceny dokumentów przedkładanych przez

---

52 Por. kan. 1582 KPK.

53 Por. kan. 1583 KPK.

54 Por. *Kodeks prawa kanonicznego. Komentarz*, red. P. Majer, Warszawa 20232, s. 947.

55 Por. kan. 1540 KPK.

strony, warto więc ze szczególną uwagą rozpatrzyć ich autentyczność oraz użyteczność. Oczywiście sędzia powinien zatroszczyć się o to, by zgromadzić wszystkie dokumenty ważne dla rozstrzygnięcia sprawy. W tym miejscu na uwagę zasługuje wspomniana już wielokrotnie dokumentacja procesu cywilnego. Ważne, by sędzia kościelny, jeśli oczywiście toczyła się sprawa cywilna, miał do dyspozycji wyrok sądowy. Ponadto często bardzo pomocne okazują się akta sprawy cywilnej. Jeśli to możliwe, warto pozyskać dla procedury kanonicznej zeznania małoletnich wraz z opinią psychologiczną na ich temat; zeznania świadków, szczególnie tych, którzy nie zgłosili się do sądu kościelnego; opinie biegłych oraz zeznania oskarżonego w celu weryfikacji z protokołem pierwszej rozmowy oraz protokołem zeznań przed sądem kościelnym. Kodeks postępowania karnego umożliwia uzyskanie zgody na wgląd w akta sprawy oraz na pozyskanie ich fotokopii lub kopii uwierzytelnionej. Zgodę taką wydaje, zależnie od etapu postępowania, prokuratura lub sąd⁵⁶. Prośbę skierowaną do tej instytucji należy odpowiednio uzasadnić, wskazując na interes społeczny, ze szczególnym uwzględnieniem dobra małoletnich, o których w sprawie chodzi⁵⁷.

Pozyskanie wglądu do dokumentacji cywilnej jest zaś kluczowe w sytuacji, gdy duchowny zostaje niespodziewanie aresztowany, a do ordynariusza nie wpłynęło wcześniej żadne zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa. W takim wypadku akta sprawy cywilnej są jedynym źródłem wiarygodnej, a właściwie jakiegokolwiek, informacji.

Zgodnie z normą kan. 1544 KPK: „dokumenty nie mają w procesie mocy dowodowej, jeżeli nie są oryginalne albo przedłożone w uwierzytelnionym odpisie i złożone w kancelarii sądu, by mogły być zbadane przez sędziego i stronę przeciwną”. Co do fotokopii

56 Por. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, art. 156, t.j. Dz.U. z 2017 roku poz. 1904.

57 Wzór prośby o wgląd w akta sprawy cywilnej stanowi załącznik do niniejszego artykułu.

dokumentacji postępowania cywilnego wydaje się wystarczające uwierzytelnienie dokonane przez notariusza sprawy kanonicznej.

Podsumowanie

Zważając na wielość i różnorodność środków dowodowych, niniejsze opracowanie nie wyczerpuje na pewno tematu dowodzenia i analizy środków dowodowych w procesach karnych. Stanowi ono jednak próbę spojrzenia na zadany temat od strony praktycznej; służenia pomocą w podejmowaniu konkretnych kroków procesowych. Administracyjny proces karny to obecnie najczęstsza procedura postępowania w sprawach *contra sextum cum minore* zlecana przez Dykasterię Nauki Wiary. Dla niektórych sędziów, asesorów i obrońców są to wciąż procedury nowe. Ważne jest więc, by dzielić się zdobytym doświadczeniem i w ten sposób wypracowywać pewien sposób postępowania, tym bardziej że w przypadku przestępstw seksualnych wobec małoletnich bardzo często konieczna jest współpraca ze świeckimi organami ścigania. Dotyczy to także gromadzenia i analizowania środków dowodowych.

Literatura przedmiotu

Źródła

Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus (25.01.1983), „Acta Apostolicae Sedis” 75 (1983), pars II, s. 1–317; tekst polski w: *Kodeks prawa kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Pallottinum, Poznań 1984.

Congregatio pro Doctrina Fidei, *Normae de gravioribus delictis*, 21.05.2010, „Acta Apostolicae Sedis” 102 (2010) s. 419–431.

Dykasteria Nauki Wiary, *Vademecum dotyczące wybranych kwestii proceduralnych w zakresie postępowania w przypadkach nadużyć seksualnych popełnianych przez duchownych wobec małoletnich*, ver. 2.0, 05.06.2022, https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/

ddf/rc_ddf_doc_20220605_vademecum-casi-abuso-2.o_pl.html#b/_
Jak_przebiega_pozas%C4%85dowy_proces_karny_wed%C5%82ug_
KPK, [dostęp 20.02.2024 r.].

Instructio servanda a tribunalibus dioecesanis et interdioecesanis in pertractandis causis nullitatis matrimonii *Dignitas connubii*, Città del Vaticano 2005.

Konferencja Episkopatu Polski, *Wytyczne dotyczące wstępnego dochodzenia kanonicznego w przypadku oskarżeń duchownych o czyny przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu z osobą niepełnoletnią poniżej osiemnastego roku życia*, „Akta Konferencji Episkopatu Polski” 2019 nr 31, s. 259–270.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, t.j. Dz.U. z 2017 roku poz. 1904.

Literatura

Brzemia-Bonarek A., *Dopuszczalność dowodów zdobytych w sposób niegodziwy w kanonicznym procesie o stwierdzenie nieważności małżeństwa*, Katowice 2007.

Kodeks prawa kanonicznego. Komentarz, red. P. Majer, Warszawa 2023².

Leszczyński G., *Dowód*, [w:] *Leksykon prawa kanonicznego*, red. M. Sitarz, Lublin 2019, s. 594–599.

Olivares E., *Prove processuali*, [w:] *Nuovo Dizionario di Diritto Canonica*, red. C. C. Salvados, V. De Paolis, G. Ghirlanda, Milano 1996², s. 883–884.

Skorupka J., *Podstawowe znaczenia pojęcia dowodu*, [w:] *System prawa karnego procesowego*, t. 8: *Dowody*, cz. 1, red. J. Skorupka, Warszawa 2019, s. 169–191.

Sobański R., *Czy dokumenty prywatne zdobyte w sposób niegodziwy są dopuszczalne jako dowody w kanonicznym procesie o nieważność małżeństwa*, „*Ius Matrimoniale*” 8 (2003), s. 133–145.

Sztuchmiller R., *Proces sporny*, [w:] *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, red. J. Krukowski, t. 7, Poznań 2007, s. 123–315.

Witkowski W., *Kryteria oceny dowodów w procesach o nieważność małżeństwa*, „*Kościół i Prawo*” 3(16) (2014) nr 1, s. 87–107.

Załącznik. Wzór prośby o wgląd w akta sprawy cywilnej

Miejsce i data

Diecezja Gliwicka

ks. Rafał Dappa

Delegat Biskupa ds. Ochrony Dzieci i Młodzieży

44-100 Gliwice, ul. Łużycka 1

Sygnatura akt

Sąd Rejonowy w Gliwicach

III Wydział Karny

ul. Powstańców Warszawy 23

44-100 Gliwice

Wniosek o udostępnienie do wglądu akt sprawy

Jako Delegat Biskupa Gliwickiego ds. Ochrony Dzieci i Młodzieży na podstawie art. 156, § 1 kodeksu postępowania karnego wnoszę o udostępnienie akt postępowania toczącego się w sprawie ks. [imię i nazwisko], kapłana Diecezji Gliwickiej (sygn. akt. [...]).

Uzasadnienie

W związku z poleceniem Dykasterii Nauki Wiary, wyrażonym w piśmie z dnia 29.02.202e roku Prot. N. 168/2023 o konieczności uzupełnienia kanonicznego dochodzenia wstępnego w sprawie ks. [imię i nazwisko], jako delegat Biskupa Gliwickiego, prowadzący niniejsze postępowanie, zwracam się z prośbą o wgląd w akta postępowania cywilnego. Powyższy wniosek jest uzasadniony podjęciem określonej reakcji ze strony Kurii, co pozostaje w korelacji z interesem społecznym, w tym dobrem małoletnich, o których może chodzić.

Wykorzystanie materiałów sądowych do postępowania karniczego znacznie skróciłoby postępowanie dowodowe w sprawie, a przede wszystkim zaoszczędziłoby niedogodnościom ewentualnym pokrzywdzonym, związanym z koniecznością ponownego przesłuchaniem przed Sądem Biskupim Diecezji Gliwickiej.

Mając na uwadze uzasadnienie, proszę o pozytywne ustosunkowanie się do powyższego wniosku.

Abstrakt

*Dowodzenie i analiza dowodów
w kościelnych postępowaniach karnych*

Rozdział ks. Rafała Dappy omawia zdobywanie i interpretowanie środków dowodowych jako jeden z najistotniejszych, a zarazem najbardziej wymagających i czasochłonnych etapów kościelnego postępowania karnego. Autor wskazuje, że zróżnicowanie spraw uniemożliwia stosowanie sztywnych schematów: niekiedy wystarczają zeznania stron i świadków wsparte prostą dokumentacją, innym razem konieczne jest sięganie po rzadziej używane środki dowodowe, przy jednoczesnym godzeniu presji czasu z wymogiem rzetelnego wyjaśnienia wszystkich okoliczności. Zwraca uwagę, że choć prawo procesowe zakłada nieprowadzenie dowodów przed związaniem sporu, w praktyce materiał dowodowy gromadzony jest już od zgłoszenia sprawy, poprzez dochodzenie wyjaśniające, aż do instrukcji dowodowej, a elementy zgromadzone zgodnie z kan. 1717 KPK włączane są do akt jako część materiału dowodowego. Opisuując różne modele prowadzenia dochodzenia wyjaśniającego – od minimalnego uwiarygodnienia doniesienia po szeroką kwerendę dowodową – rozdział podkreśla konieczność roztropnego doboru środków, aby zapewnić osiągnięcie wymaganej pewności moralnej przy jednoczesnym poszanowaniu praw wszystkich uczestników postępowania.

Słowa kluczowe: dowody, postępowanie karne kościelne, dochodzenie wyjaśniające, kan. 1717 KPK, pewność moralna

Abstract

Evidence and analysis of evidence in canonical criminal proceedings

Fr. Rafał Dappa's chapter examines the gathering and interpretation of evidence as one of the most important, demanding, and time-consuming stages of canonical criminal proceedings. He notes that the diversity of cases prevents the use of rigid procedural patterns: in some situations testimony of parties and witnesses supported by simple documents suffices, while in others more rarely used means of proof are required, all under the tension between time pressure and the need for a thorough clarification of the facts. Although procedural law states that the judge should not begin collecting evidence before the joinder of the issue, in practice the evidentiary record is built from the moment the case is reported, through the preliminary inquiry, up to the formal evidentiary phase, with elements gathered under canon 1717 CIC becoming part of the case file as evidence. By describing different approaches to the preliminary inquiry – from mere verification of plausibility to an extensive evidentiary search – the chapter stresses the necessity of prudent selection and evaluation of evidence so as to reach the required moral certainty while respecting the rights of all participants in the process.

Keywords: evidence, canonical criminal procedure, preliminary inquiry, canon 1717 CIC, moral certainty

KS. DR RAFAŁ DAPPA – kapłan Diecezji Gliwickiej. Absolwent Uniwersytetu Opolskiego, studia teologiczne ukończył w roku 2002. Świecenia kapłańskie przyjął w roku 2002 roku. W latach 2002–2006 pracował jako

wikariusz w parafii Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Rudach. W 2006 roku rozpoczął studia specjalistyczne z zakresu prawa kanonicznego na Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie. Studia zwieńczył w 2011 roku obroną pracy doktorskiej pt. *La scienza minima necessaria per contrarre il matrimonio nella dottrina e nella giurisprudenza rotale (can. 1096 CIC)*, napisaną pod kierunkiem o. prof. J. Kowala SJ. Podczas pobytu w Rzymie ukończył również kurs Specializzazione di Giurisprudenza (2009–2010) na Uniwersytecie Gregoriańskim oraz Forum internum (2008) w Penitencjarii Apostolskiej. Od 2011 roku jest pracownikiem Sądu Biskupiego Diecezji Gliwickiej, natomiast 2012 roku pełni tam funkcję wiceoficjała. Jest adiunktem na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Od 2015 roku jest również Delegatem Biskupa ds. Ochrony Dzieci i Młodzieży w Diecezji Gliwickiej.